

Nemzeti
Köszolgálati Egyetem
Vezető-és Továbbképzési Intézet

TURKOVICS ISTVÁN, PAULOVICS ANITA

Közigazgatási hatósági eljárás alapelvei

Budapest, 2014

A tananyag az ÁROP-2.2.19-2013-2013-0001 Elektronikus képzési és távoktatási anyagok készítése című projekt keretében készült el.

Szerző:

© Turkovics István, Paulovics Anita 2014

Kiadja:

© NKE, 2014

Felelős kiadó:

Patyi András
rektor

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalom

Az alapelvek jelentősége, szerepe a hatósági eljárásban.....	4
Az alapelvek csoportosítása	5
Az egész jogrendszerben érvényesülő alapelvek	5
Az eljárásjogokra irányadó alapelvek.....	5
Kifejezetten a hatósági eljárásban érvényesülő alapelvek.....	5
Egyes alapelvek ismertetése	6
A törvényesség vagy jogszerű eljárás elve.....	6
A törvény előtti egyenlőség elve, diszkrimináció tilalma, egyenlő bánásmód elve	6
A kiskorú érdekei fokozott védelmének elve	7
Az anyanyelv használatának elve.....	7
A kártérítéshez való jog	8
A tájékoztatáshoz való jog, valamint az eljáró szerv tájékoztatási kötelezettsége	8
Irat-betekintési jog a titokvédelmi és adatvédelmi szabályok figyelembevételével	8
Valósághű tényállásra alapozott döntés elve	9
A hatáskör rendeltetésszerű gyakorlásának elve	9
Szabad bizonyítás elve	10
Az eljárás szakszerűségének és egyszerűségének elve	10
A hatóság és az ügyfelek együttműködésének elve.....	10
Az ügyféli jogok szükséges mértékű korlátozásának elve.....	11
A jóhízeműen szerzett és gyakorolt jogok védelmének elve	11
Az oficialitás, azaz a hivatalból való eljárás elve	12
A tisztességes ügyintézéshez való jog.....	12
Az ügyféli jóhízemű közreműködési kötelezettség elve.....	12
A költségtakarékos és hatékony eljárás elve	12
A kapcsolattartás szabad megválasztásának elve.....	13

Az alapelvek jelentősége, szerepe a hatósági eljárásban

Egy jogilag szabályozott eljárásban az eljárás menetét, illetőleg a résztvevő felek jogszerű cselekedeteinek körét az irányadó jogszabályok határozzák meg. Tehát a hatósági eljárásokra is, mint jogilag szabályozott eljárásfajta igaz ez. Az irányadó jogszabályok – természetesen elsősorban a Ket. szabályai – részletesen meghatározzák az eljárás menetét az eljárás megindításától, egészen az esetleges végrehajtásig. Egy, a jogállamiság keretei között alkalmazott eljárással szemben azonban olyan elvárások is megjelennek, amelyek a konkrét eljárási cselekmények szabályain túlmutatnak, azok között nem lelhetőek fel. Az ilyen elvárások kielégítésére a hatósági eljárást szabályozó törvényben – 1981-től kezdődően – úgynevezett alapelvek kerültek rögzítésre. Az alapelvekben gyakorlatilag olyan a konkrét eljárási cselekmények szabályai között rögzítésre nem került kívánalmak kerülnek meghatározásra, amelyek az adott eljárást jobbá teszik. Az, hogy milyen tartalmú alapelvek kerülnek meghatározásra egy jogszabályban - esetünkben a hatósági eljárást szabályozó törvényben - az több tényező függvénye.

Az egyik ilyen meghatározó tényező a jogrendszer felépítésében rejlik. A jogrendszer és a jogágak az egész-rész viszonyában vannak egymással, ennek eredményeként az egész jogrendszere irányadó kívánalmak – mint például a törvény előtti egyenlőség – természetesen az egyes jogágakban is érvényre kell, hogy jussanak. Ezzel gyakorlatilag részben adottá válik, hogy milyen alapelvek kerülnek a törvényben meghatározásra. Tény, hogy az ilyen, az egész jogrendszere ható alapelvek gyakran az Alaptörvényben is meghatározásra kerülnek, vagy a jogirodalomban esetlegesen a felsőbb bíróságok, esetleg Alkotmánybíróság gyakorlatában lelhetőek fel. Kérdésként merülhet fel, hogy egy olyan jogelv, amely például az Alaptörvényben is rögzítésre kerül, miért kerül kvázi megismételve a hatósági eljárási törvényben is. Az indok leginkább abban jelölhető meg, hogy a hatósági eljárást szabályozó törvény részben az ügyfeleknek is íródott, akik nem feltétlenül – jellemzően nem – jártasak jogkérdésekben. Egyfelől tehát az ügyfelek tájékoztatását is szolgálja a Ket.-ben való rögzítettség. Másrészt nem hagyható figyelmen kívül a tény sem, hogy sok esetben a hatóság oldaláról is olyan személy folytatja le az eljárást, aki jogi végzettséggel nem rendelkezik. Az ilyen esetekben nem lenne elvárható az eljáró személytől, hogy olyan jogelvekkel is tisztában legyen, amelyet az általa általában alkalmazott jogszabály nem tartalmaz.

Az alapelvek meghatározására ható tényezők között meg kell említeni, hogy nem csak a jogrendszer és az egyes jogágak vannak egymással kapcsolatban, hanem ugyanígy az egyes jogágak is hatnak bizonyos szinten egymásra. Ennek megfelelően az egyes – polgári, büntető, közigazgatási – jogágakban alkalmazott eljárási szabályok területén is megvannak a kapcsolódási pontok. Ezek az eljárások természetükből kifolyólag eltérő jegyeket mutatnak, de ugyanígy hasonlóságokat is. Nem lehet kérdéses, hogy olyan alapelvek, mint a tájékoztatáshoz való jog, vagy az irat-betekintés joga hasonlóan fontosak minden egyes eljárásban függetlenül attól, hogy az melyik jogágba tartozik. Ennek megfelelően az alapelvek között találhatóak olyan, amelyek általában az eljárásjogokban kívánatos elveket fektetnek le, függetlenül attól, hogy az melyik jogágba tartozik.

Mint jeleztük a különböző jogágakba tartozó eljárások azonban egymástól eltérő sajátosságokkal is rendelkeznek. Ezek az eltérések leginkább az egyes eljárások különböző céljaiból adódnak. Addig ugyanis, amíg a hatósági eljárásokban az állami végrehajtó tevékenység realizálódik, addig a polgári jogi eljárásban a magánjogi jogvita eldöntése elsődlegesen a cél, a büntető eljárásokban a büntetőjogi felelősség megállapítása az eljárás fő célja. Értelemszerűen ez azt eredményezi, hogy a különböző eljárástípusokban alapvetően szinten célszerű olyan kívánalmakat lefektetni, amelyek speciálisan az adott eljárástípusra irányadóak. A hatósági eljárásban ilyen sajátosságként jelenik meg az ügyfél jogainak védelme, – hiszen ügyfélről jellemzően a hatósági eljárásokban beszélhetünk – mint például az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogának a védelme.

Az alapelvek elsősorban hézagpótló szerepet töltenek be a joggyakorlatban, hatósági jogalkalmazásban (segítség a jogszabály szövegének értelmezéséhez). Mindazonáltal megállapítható, hogy mindinkább növekszik az alapelvek szerepe a jogalkalmazás és a közigazgatási bíráskodás terén. A Ket. egyes rendelkezéseinek alkalmazásakor az alapelvek értelme és célja szolgál vezérfonalként – az Alaptörvényben külön nevesített - a tisztességes ügyintézés vizsgálatánál. Az alapelvek figyelembe vétele a jogalkalmazás során azt eredményezi, hogy nem állhat elő olyan helyzet, amikor a hatóság a jogszabály „betűjének” teljes mértékben eleget téve jár el, azonban összességében eljárása mégis jogsértő lesz. Ezt támasztja alá példának okáért a BH2008. 32. is, amely megállapította, hogy a hatóság eljárása és az ennek eredményeképpen kiszabott bírság a jogszabályi rendelkezéseknek formálisan megfelelt, tartalmilag azonban nem volt összeegyeztethető a szolgáltató közigazgatás és a közigazgatási eljárás humanizmusának eszméjével. (Az említett eljárásban éppen a hatóság közrehatása miatt veszett el egy engedély, melyre vonatkozó ügyféli nyilatkozatot nem ellenőrzött a vámhatóság.)

Az alapelvek csoportosítása

Az egész jogrendszerben érvényesülő alapelvek

Az eddig leírtak alapján célszerű az alapelveket csoportosítani abból a szempontból, hogy hatásukat hol fejtik ki. Az első csoportba azok az alapelvek tartoznak, amelyek az egész jogrendszerre kifejtik hatásukat, az egész jogrendszerben érvényre kell, hogy jussanak, ezen keresztül természetesen a hatósági eljárásokban is. Ide sorolhatók:

- * - a törvényesség elve
- * - a kiskorú érdekei fokozott védelmének elve
- * - a törvény előtti egyenlőség elve, a diszkrimináció tilalma, az egyenlő bánásmód elve
- * - az anyanyelv használatának elve
- * - a kártérítéshez való jog.

Az eljárásjogokra irányadó alapelvek

A második csoportba azok az alapelvek tartoznak, amelyek kifejezetten az eljárásjogokban kell, hogy érvényesüljenek, jogági hovatartozástól függetlenül. Ezek az alapelvek:

- a tájékoztatáshoz való jog, valamint az eljáró szerv tájékoztatási kötelezettsége,
- * - irat-betekintési jog a titokvédelmi és adatvédelmi szabályok figyelembevételével, mellet,
- * - valósághű tényállásra alapozott döntés elve.

Kifejezetten a hatósági eljárásban érvényesülő alapelvek

A harmadik csoportba azon alapelvek sorolhatók, amelyek a jogági sajátosságok figyelembevételével kerültek megalkotásra. Ezek az alapelvek kifejezetten a közigazgatási hatósági eljárásokban kell, hogy érvényre jussanak. Ebbe a körbe sorolhatók:

- * - a hatáskör rendeltetésszerű gyakorlásának elve,
- * - szabad bizonyítás elve,
- * - az eljárás szakszerűségének, és egyszerűségének elve,
- * - a hatóság és az ügyfelek együttműködésének elve,
- * - az ügyféli jogok szükséges mértékű korlátozásának az elve,
- * - a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelmének elve,
- * - officialitás, azaz a hivatalból való eljárás elve,
- * - tisztességes ügyintézéshez, és a határidőben hozott döntéshez való jog,
- * - az ügyfél jóhiszemű közreműködési kötelezettségének, azaz a jóhiszemű eljárás elve,
- * - költségtakarékos és hatékony eljárás elve,
- * - a kapcsolattartás szabad megválasztásának elve.

A közigazgatási hatósági eljárások sajátossága, hogy egy olyan általános jogszabály, amely minden egyes hatósági eljárásra egyaránt alkalmazható lenne nem került meghatározásra. Sok olyan eljárás van, amelyekben a Ket. szabályait kisebb-nagyobb mértékben ugyan, de nem lehet alkalmazni. Olyan is előfordul, kifejezetten a kivett eljárásokban, ahol a Ket. szabályai egyáltalán nem alkalmazandóak. Függetlenül ezen a fennálló kissé zavaros helyzettől úgy véljük, hogy a Ket.-ben lefektetett alapelvekben olyan általános kívánalmak fogalmazódnak meg – még a kifejezetten a hatósági eljárásokra vonatkozó alapelvekben is, – hogy azok figyelembevételével minden egyes hatósági eljárásban irányadó kell, hogy legyen.¹

A jogalkalmazók számára fontos megemlíteni, hogy a Ket.-ben rögzítésre kerülő alapelvek nem képeznek taxatív felsorolást. Ezalatt azt értjük, hogy vannak olyan alapelvek, amelyeket nem találunk meg a törvény alapelveket tartalmazó fejezetében, ennek ellenére mégis hatást gyakorolnak az eljárási törvényre. Példaként az Alaptörvényben rögzített jogorvoslatához való jogot említenénk meg, amely minden egyes eljárásban, ebből következően minden egyes hatósági eljárásban érvényre kell, hogy jusson. Az, hogy az Alaptörvényben rögzített alapelvek milyen feltételek mellett töltik be maradéktalanul szerepüket egy konkrét eljárásban, és ehhez milyen szabályozásra illetőleg eljárási

¹ Id. bővebben: Paulovics Anita: Az általános és különös eljárási szabályok a közigazgatásban. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2003.

gyakorlatra van szükség, arra az Alkotmánybíróság a maga által hozott határozataiban megjelenő gyakorlata ad megfelelő iránymutatást.²

Az alapelvek funkciójukat tekintve a stabilitásukat adják a jogrendszereknek, az egyes jogszabályok rendelkezéseiben, valamint a joggyakorlaton keresztül kell, hogy érvényre jussanak. Természetesen igaz ez a Ket.-ben meghatározott alapelvekre is. A törvény rendelkezései, és a hatósági joggyakorlat viszonyában. Teljesen mindegy az alapelvek viszonyában, hogy éppen a hatályos jogszabály hogyan rendezi az illetékesség kérdését, kit tekint ügyfélnek, vagy az ügyintézési határidőt hány napban határozza meg. Ezekről a szabályokról függetlenül a törvény előtti egyenlőséget biztosítani kell. Ez azt jelenti, hogy az alapelveknek nem az a célja, hogy egy konkrét döntés meghozatalát elősegítsék. Kizárólagosan alapelvekre alapozottan döntést hozni tehát nem lehet. Döntést alapozni a hatósági eljárásban anyagi jogi, és eljárási cselekményt szabályozó rendelkezésekre lehet. Az alapelvekben jellemzően a közigazgatási hatóságokkal szemben támasztott követelmények fogalmazódnak meg. Találkozhatunk kivételesen olyan alapelvekkel is, amelyek az ügyfélre hárítanak kötelezettséget, úgy mint az ügyfél jóhiszemű közreműködési kötelezettségének az elve. Fellelhetők továbbá olyan alapelvek is, amelyek az eljárás valamennyi résztvevőjére irányadóak, mint a hatóság és az ügyfelek együttműködésének elve. Mivel a döntéshozatali mechanizmusra közvetlenül nem hatnak, az alapelvek gyakorlatilag elválnak az eljárási törvény többi szabályától is, tulajdonképpen „mögöttes joganyagként” jelennek meg. Ez a tény azonban nem változtat kötelező mivoltukon. Ebből következik, alappal támadható a hatósági döntés az alapelvek sérelmére való hivatkozással, még olyan esetben is, ha egyébként maga a döntés indoklását tekintve is alapos. Előfordulhat, hogy a hatóság alappal indít eljárást egy ügyféllel szemben, és alappal marasztalja el. Eljárása ennek ellenére mégis jogszabálysértővé válhat, ha valamely alapelv súlyos sérelmét eredményezte.³

Egyes alapelvek ismertetése

A törvényesség vagy jogszerű eljárás elve

Ket. 1.§.(1) „A közigazgatási hatóság az eljárása során köteles megtartani és másokkal is megtartatni a jogszabályok rendelkezéseit. Hatáskörét a jogszabályokban előírt célok megvalósítása érdekében, mérlegelési és méltányossági jogkörét a jogalkotó által meghatározott szempontok figyelembevételével és az adott ügy egyedi sajátosságaira tekintettel gyakorolja.”

A törvényesség elve meghatározott jelentőséggel bír az egész jogrendszer viszonylatában. Gyakorlatilag egy olyan alapelvről van szó, amely keretjelleggel fogalmaz meg elvárásokat a közigazgatási hatósági eljárásra vonatkozólag. A törvényesség elve értelmében csak olyan szerv folytathat le eljárást, illetve hozhat döntést, amelyet ennek érdekében jogszabály hozott létre, meghatározta hatáskörét, illetékességét, és jogképességgel ruházta fel. Továbbá a törvényesség követelménye, magában foglalja a konkrét eljárás joghoz kötöttségét. Ez azt jelenti, hogy a döntést a hatóságoknak az anyagi jogszabályoknak megfelelően kell meghozniuk, míg az eljárást az eljárásjogi szabályokban foglaltak szerint kell lefolytatniuk. Azt, hogy egy konkrét esetben mit jelent a törvényesség követelményének betartása a jogszabály egyes rendelkezéseiben találjuk meg. Ilyen szabály a például, ha mérlegelési, méltányossági jogkör biztosított egy eljárásban, akkor azt a megfelelő keretek között kell, gyakorolnia az adott szervnek. Figyelemmel kell lennie a hatóságnak az ügyféli jogokra, vagy a tényállás megfelelő tisztázottságára, és még sorolhatnánk.

A törvény előtti egyenlőség elve, diszkrimináció tilalma, egyenlő bánásmód elve

Ket.2.§.(1) „Az ügyfeleket a hatósági eljárásban megilleti a törvény előtti egyenlőség, ügyeiket indokolatlan megkülönböztetés és részrehajlás nélkül kell elintézni.”

Az Alaptörvény kimondja a törvény előtti egyenlőség elvét.⁴ Mint alkotmányos alapelv, tartalmának meghatározásában az Alkotmánybíróság játszik meghatározó szerepet, hiszen gyakorlatában kialakította alkalmazhatóságának

2 Patyi András: A magyar közigazgatási bíraskodás a hatályos magyar alkotmányos rendszerben, az Alkotmánybíróság határozatai tükrében, Jogtudományi közlöny 2001. (56. évf.) 10. sz. 417-430. old.; Turkovics István: A jogorvoslati jog az Alkotmányban és az Alaptörvényben, Magyar Közigazgatás, 2012. (2. (62.) évf.) 2. sz. 22. old.

3 BH2012.209 „A közigazgatási bírságot kiszabó határozatot 60 napon belül kézbesíteni is kell az ügyfélnek” Ezt a döntését többek között a Ket.4.§. a tisztességes ügyintézéshez, valamint a határidőben hozott döntéshez való jog mint alapelvek sérelmére alapozottan hozta a bíróság.

4 Alaptörvény XV: cikk, (1) „A törvény előtt mindenki egyenlő.”

kereteit. A törvény előtti egyenlőség magában foglalja tulajdonképpen a diszkrimináció tilalmát is.⁵ Az Alkotmánybíróság gyakorlatának értelmében a törvény előtti egyenlőség követelményét, valamint a diszkrimináció tilalmát csak összehasonlítható ügyfelek viszonylatában lehet értelmezni. Nem ütközik a nevezett jogok sérelmébe, ha valaki hátrányos helyzete, testi vagy szellemi fogyatékosága okán látszólagos előnyökhöz jut. Természetesen nem sérti a megjelölt alapelveket, ha egy ügyfél támogatáshoz jut, vagy költségmentességet élvez, mert szegény sorban él. Az azonban már az alapelvekbe ütköző, ha két hasonlóan szegény sorban élő ügyfél közül csak az egyik jut valamely támogatáshoz. Az egyenlő bánásmód, valamint a diszkrimináció tilalma konzekvensebb gyakorlata érdekében külön jogszabály tartalmazza azon tulajdonságok felsorolását, amelyek okán való megkülönböztetés a sérelmüket eredményezi.⁶ Az egyenlő bánásmód, valamint a diszkrimináció tilalmának sérelme önálló hatósági eljárást is vonhat maga után.⁷ A törvényben felsorolt tulajdonságok jellemzően nemre, fajra, nemi identitásra, anyanyelvre, vallási vagy politikai hovatartozásra utalnak. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a törvény előtti egyenlőség ettől bővebb kategóriát jelent. Sérelme megvalósulhat a törvényben felsorolt tulajdonságok sérelme nélkül is. A törvény előtti egyenlőség sérelmét vonhatja maga után álláspontunk szerint az is ha, egy hatóság a mérlegelési vagy méltányossági jogkörét nem konzekvensen alkalmazza

A kiskorú érdekei fokozott védelmének elve

Ket.1.§. (2a) „A közigazgatási hatóság e törvény alkalmazása során az eljárásban érintett kiskorú érdekeinek fokozott figyelembevételével jár el.”

Ezen alapelv új a Ket. szabályai között, hiszen 2013. február 1-től hatályos.⁸ Beiktatásának indoka a kormány azon koncepciója, amely értelmében célként került kitűzésre a gyermekbarát közigazgatás megteremtése. Az alapelvet az egész jogrendszerre irányadónak tekinthetjük, hiszen alapját az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében lefektetett, a gyermekek alapvető jogainak érvényre juttatása adja. Másrészt a jogalkotó ezen elv bevezetésével a hatósági eljárásnak, valamint a nemzetközi trendeknek való megfeleltetését is elősegíteni szándékozik.⁹ Ez az alapelv természetesen azokban az eljárásokban bír fokozott jelentőséggel, amelyekben az érintettek között kiskorúak is fellelhetők. Az alapelv értelmében ilyen eljárásokban az egyes eljárási cselekményeknél, és különösen az eszközölt intézkedéseknél, vagy a döntéshozatal során, a hatóság köteles a kiskorú érdekeinek fokozott figyelembevételére.

Az anyanyelv használatának elve

Ket.4.§. (1) „Az ügyfeleket megilleti a és az eljárás során az anyanyelv használatának joga.”

Az anyanyelv használatának kérdésköre szorosan kapcsolódik a tisztességes eljáráshoz való joghoz. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy egy olyan eljárásban, amelyben az ügyfél nem érti az eljárás nyelvét, gyakorlatilag azt sem tudja, mi történik körülötte, így elveszti a jogai gyakorlásához szükséges képességet. Az anyanyelv használatának biztosítása ugyanakkor nem kis terhet ró az eljáró hatóságokra, és nem csak anyagi értelemben. A hatósági eljárásokban előfordulhat, hogy az ügyfél olyan anyanyelvű, amelynek hivatalos fordítása technikai nehézségekbe ütközik, egyszerűen nem vagy csak nagyon nehezen oldható meg az adott nyelv magyarra történő fordítása. Nem kétséges tehát, hogy szükséges az anyanyelv használatának alapelvi szintű szabályozása. Az alapelvvel kapcsolatosan a törvény azt rögzíti, hogy gyakorlatilag mikor milyen feltételek mellett köteles a hatóság az ügyfél anyanyelvhasználatát biztosítani. Az anyanyelv használatának joga tehát csak abban az esetben sérül, ha a hatóság a törvényben rögzítettek sérelme útján valósítja meg. Önmagában az a tény tehát, hogy valamely ügyfélnek nem biztosítja az eljáró szerv az anyanyelvhasználatot, nem biztos, hogy az alapelv sérelmét eredményezi. Ha tehát egy ügyfél nem hajlandó a fordítás, vagy tolmácsolás költségét viselni, és ennek eredményeként nem kerül számára az anyanyelv használata biztosításra az nem eredményezi az alapelv sérelmét.

5 Varga Zs. András: Közigazgatási jog II., közigazgatási hatósági eljárásjog, szerk.: Pátyi András, Dialóg Campus kiadó, Budapest-Pécs, 2007, 106. old.

6 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról, 8. §. a)-t)

7 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról, II. fejezet

8 Beiktatta: a 2012. évi CCX. törvény 10. §.

9 Ez a módosítás ugyanis a Ket. a Gyermekek jogiról szóló 1989. november 20-án New Yorkban kihirdetett ENSZ egyezményben foglaltakhoz való igazítását valósította meg.

A kártérítéshez való jog

Ket. 4.§.(2) „A közigazgatási hatóság a nem jogszabályszerű eljárással okozott kárt a polgári jog szabályai szerint megtéríti.”

Az Alaptörvényben a kártérítéshez való jog a tisztességes eljáráshoz való jog kiegészítéseként kerül meghatározásra. Mindkettő az Alapjogi Chartában a megfelelő ügyintézéshez, az úgynevezett jó közigazgatáshoz való jog mintájára került be az Alaptörvénybe. Ennek értelmében, a törvényben az kerül alapvető szinten rögzítésre, hogy nem csak arra van joga az ügyfélnek, hogy ügyében a hatóságok a tisztességes eljárás követelményeinek megfelelően járjanak el, de arra is, ha ez nem így történne, a kárt a hatóságok kötelesek megtéríteni. Ha ebben a kérdésben vita bontakozik ki az ügyfél és a hatóság között, a bíróság a polgári jog szabályai szerint bírálja el az ügyet. A polgári jog erre ismeri a közigazgatási jogkörben okozott kár fogalmát.¹⁰ Felhívjuk azonban a figyelmet a jogellenesség kérdésére, amely ezen alapelvben kulcsfontosságú. Előfordul, hogy jogszabályszerű eljárás következményeként az ügyféli oldalon kár keletkezik, túl az olyan eljárásokon, – kisajátítás – amelyekben a hatóság kártalanításra kötelezett. Az ilyen károkozás azonban nem eredményezi a kártérítéshez való jog felelődségét.

A tájékoztatáshoz való jog, valamint az eljáró szerv tájékoztatási kötelezettsége

Ket. 5.§.(1) „A közigazgatási hatóság az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője számára biztosítja, hogy jogairól és kötelezettségeikről tudomást szerezzenek, és előmozdítja az ügyféli jogok gyakorlását.”

A tájékoztatáshoz való jog a tisztességes eljáráshoz való jog egyik összetevője, amely az eljárásjogokban így a hatósági eljárásba is önálló meghatározást nyert. Alapvetően történő szabályozása azt jelenti, hogy a hatóságoknak nem csak az eljárás megindításakor, hanem az eljárás minden szakaszában fennáll a tájékoztatás kötelezettsége. Az eljárásjogi szabályok tulajdonképpen az eljárás egyes résztvevőinek jogait és kötelezettségeit tartalmazzák. De, hogyan lehetne egy hatósági eljárásban – kiváltképp, ha bonyolultabb – az ügyféltől tájékoztatás hiányában a jogkövető magatartást elvárni? A válasz egyértelmű, sehogyan sem. Az ügyfél jogainak érdekében ezt az anomáliát hidalja át a tájékoztatáshoz való jog alapvető szintű szabályozása. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az ügyfél tájékoztatáshoz való joga korlátlan kenne. Az ügyfél tájékozódáshoz való joga csak az ügyi viteléhez, és jogai érvényesítéséhez szükséges mértékre terjed ki. Ezen alapelv tipikus korlátját jelentik az adatvédelmi szabályok. Megjegyezzük továbbá, hogy a tájékoztatáshoz való jog nem merül ki az eljáró személy által nyújtott tájékoztatásban. Részét képezi az ügyfél irat betekintési joga, valamint álláspontunk szerint a döntés indoklása is.

Irat-betekintési jog a titokvédelmi és adatvédelmi szabályok figyelembevétele mellett

Ket.5.§.(4) „A közigazgatási hatóság a törvényben meghatározott korlátozásokkal az ügyfeleknek és képviselőiknek, valamint más érdekelteknek biztosítja az iratbetekintési jogot, jogszabályban meghatározott esetben közmeghallgatást tart, és döntését az érintettekkel közli. A hatóság ugyanakkor gondoskodik a törvény által védett titkok megőrzéséről és a személyes adatok védelméről.”

Mint az előzőekből látható az irat-betekintési jog, a tájékoztatáshoz való jog részeként értelmezhető, hiszen az ügyfél tájékoztatását szolgálja, azt segíti elő. A hatékonyabb jogalkalmazás – amelynek eredményeként biztosítottabb a törvény céljának elérése – érdekében került alapvető szinten meghatározásra. Mivel alapvető szintű ez is megilleti az ügyfelet az eljárás minden szakaszában. A tájékoztatáshoz való joghoz hasonlóan ez sem korlátlan. Korlátait jelenthetik a titokvédelmi, adatvédelmi szabályok, bár nem minden esetben. Valamely adat védelmére való hivatkozás nem képezheti akadályát, az ügyféli jogok védelmének. Lényegéből fakadóan az irat-betekintés joga is csak annyiban nyílik meg az ügyfél előtt, amennyiben az jogai érvényesítéséhez szükséges. Különbség a tájékoztatáshoz való joggal szemben, hogy az irat-betekintés jogával az ügyfél nem elsősorban az alkalmazandó, és követendő jogszabályokról szerez tudomást. Az irat-betekintési jogával élve az ügyfél jellemzően az ügy állásáról a bizonyítás adott állapotáról szerez információt. Ennek eredményeként például újabb bizonyítási indítványt vagy észrevételt tehet, amely által jogai maradéktalanul érvényesülése biztosítottabb. Az irat-betekintési jog nem korlátozódik az ügyfélre, megilleti az

¹⁰ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, (Ptk.) 6:548.§.

ügyfél képviselőjét is, – aki nem feltétlenül jogi képviselő – valamint az eljárás egyéb résztvevőjét is a rá irányadó mértékben.

Valóság-hű tényállásra alapozott döntés elve

Ket.3.§. (2), b) „hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, ennek során nincs kötve az ügyfelek bizonyítási indítványaihoz, ugyanakkor a tényállás tisztázása során minden, az ügy szempontjából fontos körülményt figyelembe kell vennie.”

A valóság-hű tényállásra alapozott döntés elve a tisztességes eljáráshoz való joghoz kapcsolható, mint annak egyik eleme. Az ügyfélnek joga van ahhoz, hogy ügyében a hatóságok a megfelelő körültekintéssel járjanak el. Ez igaz egyaránt az olyan eljárásokra, amelyekben az ügyfélre nézve valamely jogosultság kerül megállapításra. Hiszen ilyen esetekben is az a kívánatos, hogy az ügyfél annyit kapjon, amennyi jár sem többet sem kevesebbet. Az ilyen döntést azonban csak az alaposan, megfelelően feltárt körülményekre alapozottan lehet meghozni. Talán még fokozottabban igaz ez a kötelezettséget megállapító, vagy szankcionáló döntések esetében. Az ügyfélnek joga és érdeke, hogy csak annyi terhet rójon rá döntésében a hatóság, amely az a valós állapot szerint szükséges. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy ezen alapelvet az eljárás bizonyítási szakaszában kell a hatóságoknak szem előtt tartaniuk, hiszen a döntés ténybeli megalapozottsága a bizonyítás szakaszában történik.

A hatáskör rendeltetésszerű gyakorlásának elve

Ket.1.§.(1) (2) „A közigazgatási hatóság az eljárása során köteles megtartani és másokkal is megtartatni a jogszabályok rendelkezéseit. Hatáskörét a jogszabályokban előírt célok megvalósítása érdekében, mérlegelési és méltányossági jogkörét a jogalkotó által meghatározott szempontok figyelembevételével és az adott ügy egyedi sajátosságaira tekintettel gyakorolja.

(2) A közigazgatási hatóság a hatáskörének gyakorlásával nem élhet vissza, hatásköre gyakorlása során a szakszerűség, az egyszerűség és az ügyféllel való együttműködés követelményeinek megfelelően köteles eljárni. A hatóság ügyintézője jóhiszeműen, továbbá a jogszabály keretei között az ügyfél jogát és jogos - ideértve gazdasági - érdekét szem előtt tartva jár el.”

Ez az alapelv a megjelölt szakasz második mondatában került meghatározásra. A hatáskör rendeltetésszerű gyakorlásának követelménye abban határozható meg, hogy az eljáró hatóság hatáskörét csak arra a célra használhatja, amelyre nézve a jogalkotó őt azzal felruházta. A közigazgatási jogviszonyok egyik sajátossága a felek alá és fölé rendelt viszonya. A hatósági eljárásokban is mindig az ügyfél lesz az, aki az alárendelt pozíciót tölti be. Könnyen előfordulhat, mint azt a gyakorlat már többször igazolta, hogy a hatóság helyzetéből adódóan jogszabályban biztosított jogával visszaél. Ennek egyik formája a nem rendeltetésszerű joggyakorlásban nyilvánulhat meg. Tipikusan ilyen joggal való visszaélést valósít meg a hatóság, amikor döntési jogát arra használja fel, hogy egy ügyfelet olyan lépés megtételére sarkalljon, amelyre őt egyébként jogilag kényszeríteni nem lehetne. A hatósági eljárásokban a joggal való visszaélésre ugyancsak lehetőséget nyújt a mérlegelési méltányossági jogkörben hozott döntésre való lehetőség. A hatósági eljárások sokszínűségéből, a szabályozott élethelyzetek szinte végtelen spektrumából következik, hogy nem lehet minden esetkorre olyan kategorikus normákat alkotni, amelyek megszabják a hozandó döntés tartalmát. Célszerű tehát több esetben is az eljáró szerv számára bizonyos mozgástér biztosítása a döntéshozatala során. Ilyen esetkörök lehetnek, amelyekben a hatóság szankciót (tipikusan bírságot) állapít meg. Ha a bírság mértékét meghatározott keretek között állapíthatja meg, mérlegelési jogkörét fogja gyakorolni. Hasonlóan mérlegel a hatóság, ha a jog értelmében többféle intézkedés megtételére jogosult. A mérlegelési jogkör nem korlátlan döntéshozatalt jelent. Csak akkor gyakorolható, ha arra jogszabály lehetőséget enged, és akkor is csak a jogszabályban rögzített keretek között, valamint a jogszabályban rögzített mérlegelési szempontok figyelembe vétele mellett. Ennek ellenére még így is igen erőteljes jogosítványnak tekintendő, amely alkalmazásakor mindig figyelemmel kell lenni a hatáskör gyakorlás céljára. Egy bírság kiszabásánál célként nem az ügyfél anyagi ellehetetlenítésének kell megjelennie, hanem a jogkövető magatartásra való rábírás. Hasonló a helyzet a méltányosság gyakorlásánál. A fő különbség, hogy méltányossági jogkört főszabály szerint az ügyfél érdekében alkalmaz a hatóság. A lényeg ugyanaz, ilyen esetekben is a cél szem előtt tartásával kell a döntést meghozni. A szakasz (2) bekezdése konkrétan a hatáskörgyakorlással való visszaélést tilalmazza. A gyakorlat ezt a tilalmat az előzőekben megfogalmazottaknál szélesebb esetkorre alkalmazza. Olyan esetekről van szó, amikor a hatóság konkrét eljárása önmagában nem jogszabálysértő, mégis alkalmas az érintett ügyfelek zaklatására, adott esetben károkozásra. Jellemző esetkörre, amikor a hatóság ellenőrzési jogkörével élve akadályozza az ügyfelet jogainak

gyakorlásában. Az eddigiekben leírtak alapján kijelenthetjük, hogy a hatáskör rendeltetésszerű gyakorlásának az elve kifejezetten az ügyféli jogok hathatósabb védelmének érdekében került meghatározásra.

Szabad bizonyítás elve

Ket.2.§.(3) „A közigazgatási hatóság az eljárás során az érintett ügyre vonatkozó tényeket veszi figyelembe, minden bizonyítékot súlyának megfelelően értékel, döntését valóságghú tényállásra alapozza.”

A bizonyítási eljárásra vonatkozóan szükségessé vált a szabad bizonyítás alapvető szintű meghatározása. A Ket. rendelkezik ugyan a bizonyítási eljárásról, sőt meghatározza az egyes bizonyítékok fajait is. Szükséges kiemelni, hogy ez nem tekinthető taxatív felsorolásnak, hanem a gyakorlatban leginkább előforduló bizonyítási eszközök kerültek meghatározásra. Ennek ellenére mégis előfordulhat, hogy valamely tény bizonyítására a törvény által nevesített módon kerül sor, amely a szabad bizonyítás elvének értelmében főszabály szerint ugyanolyan bizonyítékként értékelendő, mint a törvényben meghatározottak. Másrészt gyakran előfordul eset, hogy a hatóság rendelkezésére többféle bizonyíték áll egy eljárásban, amelyre a döntését alapozhatja. Így a szabad bizonyítás alapelve feljogosítja a hatóságot, hogy a különböző bizonyítékokat a törvényben meghatározottak szerint, – amelynek értelmében minden bizonyítékot külön-külön és összességében is értékelni kell – de azon belül saját belátásának megfelelően értékeljen. Ez az alapelv a hatóság oldalán egyrészt jogosultságot jelent a bizonyítékok értékelése terén, másrészt azonban kötelezettség is, hiszen bármit bizonyítéknak kell tekintenie amelyből releváns információ nyerhető. Ennek figyelembevételével kell eljárnia a hatóságnak az ügyfél által tett bizonyítás tárgyában is.

Az eljárás szakszerűségének és egyszerűségének elve

Ket.1.§.(2) „A közigazgatási hatóság a hatáskörének gyakorlásával nem élhet vissza, hatásköre gyakorlása során a szakszerűség, az egyszerűség és az ügyféllel való együttműködés követelményeinek megfelelően köteles eljárni.”

Az eljárás szakszerűségének elvében azon igény jelenik meg, amelynek értelmében az eljárást olyan személynek vagy szervnek kell elvégeznie, és ezáltal a döntést olyan személynek kell meg hoznia, aki a megfelelő szakértelemmel rendelkezik. Ennek a legfőbb garanciája a közigazgatás szervezeti felépítésében rejlik, amely eredményeként az egyes ügyfajtákban az arra szakosodott szervek járnak el. Léteznek azonban olyan esetek, amelyekben több szakma ismerete is szükséges a jogszerű és megalapozott döntés meghozatalához. Az ilyen esetekre kézenfekvő megoldásként a szakhatóságok eljárásba való bevonása nyújt megnyugtató megoldást. Ennek ellenére is előfordulhatnak olyan esetek, amikor kielégítő megoldást a szakhatóságok bevonása sem eredményez, illetőleg jogszabály nem írja elő. Ilyenkor az eljáró szerv vagy más hatósághoz fordul segítségért, vagy szakértőt vesz igénybe. A megoldás tehát adott. A hatóság kötelezettsége ezen alapelv értelmében tehát az, hogy mindenáron törekedjen a megfelelő szakértelemmel felruházott személy eljárásba történő bevonására. Az egyszerűség elve az eljárás szakszerűségéhez kapcsolódó alapvető kiegészítő. A szakszerűség figyelembe vétele mellett több okból is – például az eljárás gyorsaságához fűződő igény okán – törekedni kell a minél egyszerűbb eljárás megvalósítására. Ennek megvalósítása során az eljárásba más személyeket, szerveket bevonni, bizonyítási eljárásokat elvégezni csak a szükséges mértékben célszerű. Tartózkodni kell a feleslegesen elvégzett eljárási cselekmények alkalmazásától is, hiszen az az eljárást bonyolultabbá átláthatatlanabbá, hosszadalmasabbá teszi.

A hatóság és az ügyfelek együttműködésének elve

Ket. 1.§. (2) „A közigazgatási hatóság a hatáskörének gyakorlásával nem élhet vissza, hatásköre gyakorlása során a szakszerűség, az egyszerűség és az ügyféllel való együttműködés követelményeinek megfelelően köteles eljárni.”

Az előző alapelvekhez kapcsolódóan kerül meghatározásra az együttműködés elve. Mint ahogyan nevéből is kiderül az eljárás mindkét felére nézve irányadó, bár mint látni fogjuk mégis inkább az ügyfeleknek címzett elvről beszélhetünk. Ezen elvnek is az a fő rendeltetése, hogy az eljárás céljának megvalósulását, valamely eredmény elérését segítse elő. A hatóság oldalán fennálló hatékony eljárás megvalósulását több alapelv is szavatolja, azonban gyakran előfordul, hogy pont az ügyféli magatartás képezi a legfőbb akadályát a hatóság hatékony munkájának. Hiába tesz meg mindent a hatóság az ügyfele érdekében, ha annak hanyagsága miatt többször is hiánypótlásra kell felszólítani,

vagy a bizonyítási eljárásban csak többszöri „unszolásra” szolgálat értékelhető bizonyítékot a hatóságnak. Nem kérdéses, hogy az ilyen esetekben nem lenne jogszerű, ha a az eljárás esetleges elhúzódásáért, vagy a hiányos, vagy éppen hibás döntésért a hatóságot marasztalnák el. Tehát a bizonyíthatóan az ügyfélnek felróható magatartásból eredő hátrányokat az ügyfélnek viselnie is kell. Jelen alapelv irányadó lehet egy olyan közigazgatási jogkörben okozott kár iránti perben is, ahol a károkozás illetőleg annak feltételei megvalósulása mögött az ügyféli magatartás húzódik meg. Irányadó lehet ez az elv azon esetekre is, amikor a hatóság eljárása várhatóan az ügyfélre nézve hátrányos eredménnyel – például bírság kiszabásával – zárul. Bár az ilyen esetekre a törvény az eljárás akadályozásának jogkövetkezményeivel reagál.

Az ügyféli jogok szükséges mértékű korlátozásának elve

Ket. 1.§.(3) „A közigazgatási hatóság az ügyfél jogát és jogos érdekét csak a közérdek és az ellenérdekű ügyfél jogának, jogos érdekének védelméhez szükséges mértékben korlátozza.”

Ez az alapelv bár a nevéből nem erre következtethetünk, de egyaránt irányadó mind a hivatalból, mind a kérelemre indult eljárásokban. Alapvető jelentősége abban rejlik, hogy az ügyfeleket védje a hatóságok indokolatlan intézkedéseitől. Viszonylag széles az olyan közigazgatási hatóságok köre, amelyeknek jogában áll az ügyfelek joggyakorlásának korlátozása. Az ilyen korlátozás azonban, ha a szükséges mértéket meghaladja, komoly sokszor visszafordíthatatlan károkat okozhat az ügyfél oldalán. Többször előfordult, hogy az ügyfél által egyébként jogszerűen elkezdett, és folytatott építkezést a hatóság indokolatlanul hosszú időre leállította, kilátástalan helyzetbe hozva ezzel az ügyfelet. Ugyanígy vagy még hátrányosabb következménnyel járhat egy vállalkozás tevékenységének felfüggesztése, vagy vagyonának zárolása, amely sokak megélhetését veszélyeztetheti, és a sort még folytathatnánk. Ha az ilyen esetekben igazolható, hogy egy egyébként jogszerűen eszközölt intézkedéssel, az ügyféli jogok a szükségesnél nagyobb mértékben kerültek korlátozásra, sérti ezen alapelvet, és ezáltal jogellenessé válik. Ebből következően a bíróság gyakorlatában ezen alapelv sérelme döntő lehet egy államigazgatási jogkörben okozott kár kérdésében.

A jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelmének elve

Ket. 1.§.(4) „A közigazgatási hatóság védi az ügyfelek jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogait, ezek korlátozait törvény határozza meg.”

Ez az alapelv a hatóság döntési illetőleg intézkedési jogát szorítja korlátok közé, hiszen minden egyes döntés meghozatalakor, illetőleg intézkedés foganatosításánál figyelembevétele különösen indokolt. Ezt az alapelvet már az 1957. évi IV. törvény (Et.) is ismerte. Bevezetésének indoka a jogbiztonság garanciájában leledzik. A jogbiztonság egyik fontos eleme a jog kiszámíthatósága, amelynek egyik biztosítója az eljárásjogokban a jogerő intézményében jelenik meg.¹¹ A jogerő két alapvető elemből tevődik össze. Egyrészt anyagi jogerőből, amelynek értelmében a döntés már nem változtatható meg, másrészt alak jogerőből, ami azt jelenti, hogy a döntés jogi úton már nem támadható meg, ez a rendes jogorvoslatokra vonatkozva igaz. A közigazgatási döntésekhez a hatósági eljárásokban anyagi jogerő nem kapcsolódik, azaz gyakorlatilag indokkal megváltoztatható, – gondoljunk itt a döntés felülvizsgálatokra – az anyagi jogerő csak a határozatok bíróság általi felülvizsgálata útján áll be. Természetesen ez a hatósági eljárásokban a jogbiztonság követelményének nem kedvez. Ezért szükségesé vált más, a jogbiztonságot szavatoló jogintézmények bevezetése. Ilyen a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelmének alapelve is. Fontos kiemelni, hogy az alapelv két eleme egymás viszonyában konjunktív, tehát mindkettőnek érvényesülnie kell, hogy az alapelv sérelmére hivatkozni lehessen. Nem elég tehát, ha valaki jóhiszeműen szerzett valamely jogot, a védelem csak akkortól illeti meg, ha azt gyakorolja is.

¹¹ Paulovics Anita: Jogorvoslat és jogerő a magyar közigazgatási eljárásjogban, Jogtudományi Közlöny, 2009. (64. évf.) 9. sz. 357-368. old. Varga Zs. András: i.m., 12. fejezet Jogerő és végrehajthatóság a hatósági eljárásban, 543-575.old.

Az oficialitás, azaz a hivatalból való eljárás elve

Ket.3.§.(1) „A közigazgatási hatósági eljárásban a törvény keretei között a hivatalból való eljárás elve érvényesül.”

A közigazgatási hatósági eljárásokban, konkrét ügyekben gyakorlatilag az állam végrehajtó hatalmának realizálása valósul meg. Az állam tehát értelemszerűen a végrehajtó hatalmát saját akaratából gyakorolja, ennek érdekében biztosítani kell számára az ehhez szükséges jogi keretet, amely a hivatalbóliség elvében jelenik meg. Látszólag ennek ellentmond, hogy a közigazgatásban is nagyszámban vannak kérelemre induló eljárások. Ilyen esetekben főszabály, hogy az ügyféli elhatározás szükséges az eljárás megindításához. A hivatalbóliség elve azonban az ilyen eljárásokban is jelen van, hiszen a hatóság nincs teljes mértékben az ügyféli kérelemhez kötve. Az, hogy milyen eljárási cselekményeket fog az ilyen eljárásokban lefolytatni, főszabály szerint független az ügyfél kérelmétől. Megjegyezzük továbbá, ha az ügyfél kérelmét visszavonja a hatóság az eljárást csak abban az esetben szüntetheti meg, ha a folytatásra nincs feljogosítva. A kérelmemre indult eljárásokban is gyakorlatilag csak két korlátja van a hivatalbóliség elvének. Az egyik, hogy a csak kizárólag kérelemre indítható eljárást nem lehet hivatalból megindítani és lefolytatni. A másik korlát az ügyféli kérelemhez való kötöttség, amely csak annyiban áll fenn, hogy nem lehet az ügyfél számára olyat engedélyezni, amire kérelme nem terjed ki.

A tisztességes ügyintézéshez való jog

Ket.4.§.(1) „Az ügyfeleket megilleti a tisztességes ügyintézéshez, a jogszabályokban meghatározott határidőben hozott döntéshez való jog és az eljárás során az anyanyelv használatának joga.”

Az alapelvek közül ez az alapelv az, amely talán a legtágabb körben értelmezhető. Felfoghatjuk tulajdonképpen egy összefoglaló alapelvként is, hiszen azon túl, hogy a hatóság oldaláról az eljárás során magában foglalja a jogszabályok megtartásának kötelezettségét tulajdonképpen a többi alapelvben foglaltakat is magába tömöríti. Ez azt jelenti, ha egy ügyfél valamely alapelv sérelmére hivatkozik általában az jelen elv sérelmét is jelenti. Ezen túlmutatóan a hatóság tanúsíthat olyan sérelmes magatartást, amely egyébként más alapelvet jellemzően nem sért, mégis az ügyfél jogainak sérelmével járhat. A nemzetközi és a hazai gyakorlatban egyaránt gyakran előforduló eset, amikor hatóság az eljárást indokolatlanul elhúzza. Ezzel gyakran nem csak, hogy kárt okoz az ügyfeleknek, hanem gyakran megfosztja őket jogaik megfelelő gyakorlásától is. Ennek a hatósági eljárásokban azért van különös jelentősége, mert szemben a polgári vagy büntető eljárásokkal itt egy konkrétan meghatározott, határidők közé szorított eljárástípusról van szó. Ilyen esetekben tehát kiegészítőként az ügyfél lappal hivatkozott jelen alapelv sérelmére.

Az ügyféli jóhiszemű közreműködési kötelezettség elve

Ket.6.§. „(1) A közigazgatási hatósági eljárásban az ügyfél köteles jóhiszeműen eljárni.

(2) Az ügyfél magatartása nem irányulhat a hatóság megfélemlítésére vagy a döntéshozatal, illetve a végrehajtás indokolatlan késleltetésére. Az ügyfél jóhiszeműségét az eljárásban vélelmezni kell, a rosszhiszeműség bizonyítása a hatóságot terheli.”

A hatósági eljárásban nyilatkozattételi joga kapcsán az ügyfél két dolgot tehet, vagy nem tesz nyilatkozatot – kivéve, ha erre valamely okból köteles – vagy nyilatkozik. Ha nyilatkozatot tesz, akkor azonban már terheli az igazmondási kötelezettség. Amíg a nyilatkozattétel jogszerű megtagadásával kapcsolatban az ügyfelet nem érheti hátrány, a valótlán félrevezető nyilatkozattétel szankciót vonhat maga után. Az ügyfél rosszhiszeműsége azonban nemcsak a nyilatkozattételben, hanem egyéb az eljárás során tanúsítandó magatartásában is megnyilvánulhat. Ilyen magatartás lehet az eljárás akadályozása például az egyes határidők szándékos elhúzásával. Fontos megjegyezni, hogy az ügyfél jóhiszeműségét az ügyben vélelmezni kell. Ez azt is jelenti, hogy az ügyféli rosszhiszeműségnek külön bizonyítás tárgyát kell képeznie. Értelemszerűen ez a bizonyítási kötelezettség a hatóságot terheli.

A költségtakarékos és hatékony eljárás elve

Ket. 7.§. „A közigazgatási hatóság a költségtakarékosság és a hatékonyság érdekében úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az ügyfélnek és a hatóságnak a legkevesebb költséget okozza, és az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.”

A törvény 7.§-ban megfogalmazott alapelvben tulajdonképpen két a hatósági eljárással szemben támasztott követelmény a költséghatékonyság és a gyorsaság is megfogalmazásra kerül. Az első a költségtakarékosság elve, amelyben a jogalkotó gyakorlatilag az olcsó állam iránti igényt jeleníti meg. A hatósági eljárás, mint minden más hivatalos eljárás is pénzbe kerül, amelyet az állam, – az adófizetők – és az ügyfelek valamilyen megosztásban viselnek. Már most megjegyezzük azonban, hogy ezen alapelv nem csak azon eljárásokra érvényes, amelyekben a költség az államot terheli, ugyanúgy igaz azokra az ügytípusokra is, ahol az eljárás költsége vagy annak egy jelentős része az ügyfelet terheli. Még a legegyszerűbb eljárásoknak is van költsége, hiszen ha csak az eljáró tisztviselő munkabérének időarányos részét nézzük az is költséget jelent. Nem beszélve a bonyolultabb ügyekről, amelyekben több hatóság több tisztviselője, adott esetben gépjárműveket, vagy más műszereket, laborokat igénybe véve járnak el. Gyakran szükség szerint szakértőket, tolmácsokat, szakfordítókat, közvetítőket is igénybe vesznek, amely bizony igen komoly költségeket jelenthet. Ezzel párhuzamosan azonban szem előtt kell tartani az eljárás célját is, amely nem kerülhet veszélybe még költségtakarékosság okán sem. Arra kell tehát a hatóságoknak törekednie, hogy az eljárás költségeit az ésszerű és indokolt mértékre szorítsa le, amely mellett az eljárás céljának, leginkább a hatékonyságnak és törvényességnek az elérése még biztosított marad. A túlzott spórolás adott helyzetben pont az eljárás célját hiúsítja meg. Az alapelvben megfogalmazott másik követelmény a gyors eljárás elve tehát, hogy a hatóság az adott ügyet minél gyorsabban zárja le. Gyakorlatilag ugyanaz mondható el a gyorsaság igényével kapcsolatosan is, hogy csak az eljárás céljának figyelembevétele mellett értelmezhető. A gyors ügyintézés relatív, hiszen kizárólag az adott ügytípusra nézve határozható meg. A hatósági eljárásokban az ügyintézési határidők igen széles skálán mozognak, – az azonnal intézendőtől a több évekig tartóig – az adott ügyfajta jellegének függvényében. A gyorsaság elve tehát ügykategóriától függetlenül arra kívánja a jogalkalmazókat sarkallni, hogy a gyors ügyintézés érdekében a munkafolyamatokat a legoptimálisabban szervezzék meg. Igaz ez egyaránt a belső munkafolyamatokra – iktatás, szignálás, postázás, stb. – de az egyes eljárási cselekményekre is, amelyek során például csak olyan és annyi bizonyítási cselekményt végezzenek el, amely feltétlenül szükséges.

A kapcsolattartás szabad megválasztásának elve

Ket. 8.§. „Az eljárás megindítására irányuló kérelmet benyújtó ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője - e törvény keretei között - az egyes kapcsolattartási formák közül szabadon választhat.”

Az utóbbi években megfigyelhető és üdvözlendő az a tendencia, amely a közigazgatás informatikai rendszereinek fejlesztése területén tapasztalható. Ennek eredményeként a hatóság oldaláról az lenne az ideális, ha az ügyfelekkel minél több esetben elektronikus úton való kapcsolattartás valósulna meg. Ehhez azonban nem csak a hatóságokat kell megfelelő informatikai rendszerekkel ellátni, hanem ezeknek a kritériumoknak a lakosság oldalán is meg kell valósulniuk. Tény, hogy évről-évre egyre javul a háztartások számítógéppel való ellátottsága, de illúzió azt hinnünk, hogy a közeljövőben megvalósuljon az az állapot, amikor a magyar társadalom döntő többsége elektronikus úton intézi hatósági ügyeit. Éppen ezért nem lenne korrekt az ügyfelekkel szemben, ha valaki azért szenvedne hátrányt, mert lehetőségéből adódóan nem tud a hatósággal elektronikusan kapcsolatba lépni. Megjegyzendő vannak esetek, amikor nem az elektronikus kapcsolattartási mód a legcélravezetőbb. Ez az alapelv tehát az ügyfeleknek azt a jogát deklarálja, amelynek értelmében, ha jogszabály nem zárja ki, az ügyfél szabadon választhat a törvényben meghatározott kapcsolattartási formák közül. Ez azt is jelenti, hogy akár az eljárás folyamán is áttérhet az egyik kapcsolattartási formáról egy másikra. Amennyiben ez az alapelv az ügyfelek jogait deklarálja, annyiban kötelezettséget is ró az eljáró hatóságokra, amelyeknek igazodniuk szükséges az ügyfél által választott kapcsolattartási formához.

Önellenőrző kérdések az alapelvek témaköréhez

1. A hatósági eljárást szabályozó törvényben rögzített összes alapelv az egész jogrendszerre nézve kifejti hatását.

Igaz

Hamis

2. A jogorvoslathoz való jog a törvényben az 5.§-ban kerül meghatározásra az alapelvek között.

Igaz

Hamis

3. Az alapelvek fő funkciója, hogy a döntést adott esetben kifejezetten azokra alapozva lehessen meghozni.

Igaz

Hamis

4. A hatósági eljárásban az ügyfél köteles jóhiszeműen eljárni, ha ezen kötelezettségét feltehetően megszegi, rosszhiszeműsége vélelmezhető.

Igaz

Hamis

5. A hatósági eljárásban a hatóság a tényállást csak olyan esetekben köteles tisztázni, amelyekben az ügyfél számára valamely jogosultság kerül megállapításra, a szankciót eredményező eljárásokban irreleváns a tényállás tisztázása, az objektív felelősség okán.

Igaz

Hamis